

הסיפור:

'חלום בדמי כבוד' מאת: גרמאו מנגיסטו

אלף תשע מאות שמונים וחמש. ארבעים אלף רגל גובה מעל ים סוף משיגים מרחב געגועים נרחב ומקצרים ציר זמן ערגה ארוך; שבעים יהודים כהי עור וכוהן אחד, באנו וקרבתנו יותר מאי פעם אל מחוז חפצנו. מעלינו נפרשים שמים פתוחי ארובות, מתחתינו רובצים עבים עבי צלע ורגועי אופי, ואנו נפעמים ונרגשים, מונים דקות אחרונות של שלהי גלות, גלות חבש בת אלף כפול פעמיים שנה.

בצמד המושבים הקדמיים ביותר, צמודים ישבנו כוהן איוב בטיבבו ואנוכי אמאוייש מנשה, והשאר במושבים אחרונים. אב נפשי, אני קוראת לכהן בטיבבו, אמא רבתה, הוא קורא לי, שנינו חזינו במו עינינו שמונים פעמים בשריפת פתיל חיינו בנרות שעווה. כהרגלן של הבריות, גם אנחנו כיבינו באוויר ריאותינו את האש האוכלת תוחלת חיינו. בשונה ממנהג עמים השוכנים קבע בארצם, בה בעת שיככנו שריפת קור חיינו, הצתנו גיצי תקווה בלבינו: בשנה הבאה בירושלים, איחלנו, שנה אחר שנה. רבים מאמינים כי שלוש המלים הן האחריות הבלעדיות לאריכות חיינו.

איור: ערן וולקובסקי

אני מביטה באב נפשי, אני רואה את עצמי, כמעט. השנים הרבות הארוגות בנוף מראהו, שערו לבן למחצה, זקן שחור-לבן ארוך נופל לחזהו כמו מפל מים עשיר זרמים. קמטים וכפלי עור הכובשים את תבנית פניו המוארכות מעידים כי חלה נסיגה בבשר חזותו. אב נפשי מעורר מורא בקרב הבריות, בעוברו בתוך הכפרים,

רכוב על סוס עב חזה, מאריך רעמה ועדוי פנים. העוברים ושבים נהגו לעמוד דום עד שהרים הסתירוהו ואופקים חבקהו; מארחיו התקינו מושב רם בעבורו; מאמיניו נשמעו לפסיקותיו ההלכתיות ללא סייג; ואפילו הורים שדם יוצא ירכיהם זועק באדמה, קיבלו בצייתנות ובכניעות את הכרעתו ולחצו לשלום ידיים מגואלות בדם. דבר וחצי דבר אין בי, בו יש. זה רחמי הפורה, שהפרה שנים-עשר עוברים, אלו זרועותי הנדיבות שחבקו מאה נכדים ואלו זוג עיני שראו מאתיים נינים, זיכוני להצטופף בצל הילתו.

"פתע יש חשש ממש", אמרתי. שלוש מלים בלבד. הייתם צריכים לראות כמה עיניים חוששות רצו בתקרת המטוס וחיפשו חששות. אני בת שמונים, אני יודעת היטב איך מביטים אנשים חוששים, אסור היה לי להגיד זאת. אנשים תלויים בין ארץ לשמים, רובם צעירים. אב נפשי נותר רגוע, הוא בן שמונים. רק הניף לצדדים כמה וכמה פעמים מצנפתו הנהדרת ושאל, "אי-זה חשש מישש ומיחש לבך".

"יש חשש ממש", אמרתי, "שמא אב נפשנו יגדל ויתגדל שבעתיים בירושלים, וגופו ייאלץ לעלות שמימה בחסות נפשו כצדיקינו מקדם הימים, והיה כלא היה בעבור אדמה והיה נצח מונצח בלב אדם ובתודעתו.

אנשינו אספו עיניהם מהתקרה. "כבוד", אמר אב נפשי, "בורח כצל מרודפיו; לתוכו שואב הוא כאבן שואבת עובדי אלוהים והבאים בימים. בין אחינו בירושלים נהלך ראש זקוף וחזה מורם". ואז הוא התחיל להתפלל בשפה שאיש אינו מבין, שפה שבה הוא מדבר עם אלוהים. כולנו התחלנו להגיד אמן, כולנו יודעים מתי להגיד אמן ומתי לשתוק, אפילו הילדים, באי עולם החדשים יודעים, באמת.

פתע יצאה בת קול ואמרה, "אחים ואחיות הנכבדים, עתה אנו טסים מעל ירושלים, סוף כל סוף רשאים אתם להביט בירושלים בעד אשנבי המטוס". חזנו עלה וירד כמפוח ולבנו חישב להינתק ממקומו ולהיפלט החוצה. מקטן עד גדול, כיסינו פנינו בצעיפינו החגיגיים ותחבנו ראשינו בין ברכינו, אם נחזה באורות ירושלים, עינינו יאבדו מאורן וגופנו יתמוסס, כך באמת חשבנו.

דממה שררה. כולנו התכנסנו בעצמנו וצפינו בהשתאות בירושלים. אני יודעת בדיוק איזו ירושלים רואה כל איש בדמיונו, אני בת שמונים. זה חוזה בבית מקדש עטור זהב, מראשו בוקעות אלומות אור, העולות שמימה ויורדות ארצה וזורעות שלום וביטחון בין שבטי ישראל; זה צופה בדביר, העומד על אבן השתייה, שבו מוצבים בהדר משכן ארון הברית והכרובים, בהיכל הקודש שבו עבודות הפולחן ובאולם שדרכו נכנסים ויוצאים רבבות מתפללים; זה צופה בחדווה בחיות טורפות,

המתפתלות בצלעות הר ציון ומלחכות עשבים רכים ככבשים ; וזה מביט בפליאה בזרעים הנופלים ארצה ממקורות יונים, נובטים כהרף עין, קורמים עור וגידים ובו ביום נושאים פירות מתוקים ומזינים, שקוטפים ואוכלים השוקדים בלימוד תורה ותפילה בבית אלוהים.

יצאה שוב בת קול ובישרה, "אחים ואחיות הנכבדים, בעוד חמש דקות ננחת בנמל תעופה בן גוריון, אנא הישארו חגורים במקומותיכם". כולנו הקצנו, הסרנו צעיפינו מעינינו, כלא מאמינים התבוננו באדמת הקודש באה וקרבה אלינו ודמעות אצורות בתוכנו התפרצו בפרץ גדול וחנקו גרונותינו. גלגלי המטוס נגעו בקרקע, מנועיו דממו, דלתותיו נפערו לרווחה. כחולמים היינו מביטים בסולם מוצב ארצה וראשו נושק למפתן המטוס.

ראשון ירד אב נפשי, אני אחריו, נשים, תינוקות; גברים קשישים נושאים על גביהם ירדו בעקבותנו. ממשלות, שרים, רבנים, אלופים ואמנים נעמדו בשורות וקיבלו את פנינו, וכתבים הנציחו שובנו אל ארץ חפץ במלים ובתמונות. אנחנו חיש קל חלפנו בין שורות המכובדים, מותירים מאחורינו ידיים מושטות לשלום, ובהגיענו לשטח פתוח, ישישינו נשרו מגב נושאייהם, מקטן עד גדול כרענו ברך, נישקנו האדמה הקדושה, ותכופות פרשנו ידינו אל מקום מושבו של אלוה.

אדמת ירושלים מכוסה זפת קשיח, ושפתותינו נותרו משתוקקות לנשק עפרה הקדוש, קבל אב נפשי, תראו כמה אכול געגועים היה הוא. "אדמה רכה", אמרתי, "סופגת דם אדם, כל סופג סופו להתמלא במוקדם או במאוחר, ברם אדמה היודעת להקיז דם מבלי שתהיה מסוגלת לסופגו, עלולה להיוותר בצימאון תמידי."

הייתם צריכים לראות איך אב נפשי הניף מצנפתו, אני יודעת בדיוק מה אומרות ההנפות האלה, אני בת שמונים. אסור היה לי להגיד דברים האלה. עליכם להבין אותי, מאז הייתי ילדה קטנה האמנתי, בירושלים לא נשפך דם ולא מתים.

"אמא רבתה, מה לך דברי צחוק ולצון? הלא ידעת כי בירושלים אין פגעים ואין נגעים, אלא מתחוללים אותות ומופתים, והדם המפעפע ממצחי אינו אלא נס בתוך נס, והוא אות ברית בינינו ובין ירושלים", לימדני אב נפשי תוכחה, ואני השפלתי מבט כתמיד.

ובתום ההודיה ושבח ההשגחה, שבנו אל מקבלי פנינו, ילדינו כרעו ברך ונישקו בהונות אדונים ואדוניות כאילו היו הוריהם. נושאי המשרות נשאו ילדינו ונישקו

להם כאילו היו אלה ילדיהם. זוג זוג, שחור לבן, לבן שחור, התחבקנו והתנשקנו כדרך אחים אכולי געגועים הנפגשים לאחר פרידה ממושכת.

המפגש החטוף בין אחים תם. המכובדים נבלעו לכלי רכבם הממוגנים וחמקו ירושלימה, אנחנו פסענו אל אולם אורחים. שוב יצאה בת קול נשית ונטולת גוף ובישרה: "לעולים שהגיעו זה עתה מחבש, ברוכים הבאים לישראל". ברוכה הנמצאת, אחותנו, השבנו במקהלה, וסימני אי-שביעות רצון נחרצו במצח כל אחד ואחד מאתנו. "אנחנו חצינו ג'ונגלים שורצי חיות רעות, עברנו מדבריות צחיחות, הקרבנו דם אחינו במסע מפרך אל החלום, ואחותנו מברכת אותנו בהד קולה, מדוע אינה ניצבת מולנו, לוחצת ידינו, מדברת עמנו כדרך אחים", רטנתי.

"אמא רבתה, מדוע תהיי מרירה דווקא עתה, זמן שחלומנו עתיק יומין מתגשם", נזף בי אב נפשי ולימד, "אחותנו כוספת לפגוש אותנו, בה בעת חוששת מן המפגש הממשי, כפי שאנו שחפצנו לחזות באורות ירושלים והעדפנו לכסות עינינו בצעיפיו וצללנו לתוך ירושלים המדומיינת. במוקדם או במאוחר המפגש בינינו לבין אחינו וירושלים איננו נמנע". אב נפשי תמיד צודק, ואני תמיד טועה, שנינו בני שמונים.

צעירינו גלשו בקלילות במדרגות נעות, זקנינו דישדשו במדרגות יציבות, ובקצה נפגשו דרכינו.

"אב נפשי, הרואה אתה עצם דומם מסתובב סביב עצמו ומוסר תיקים לאדם", שאלתי.

"אנחנו נמצאים בירושלים, היהודים עובדים אלוה, והדוממים משרתים האדם", השיב אב נפשי. מביטים לאחור המשכנו בדרכנו עד שמצאנו את עצמנו בתוך אולם רחב ורם תקרה, שבו מסודרים במעגל שבעים ואחד כיסאות כחולים שווים בגודלם. אב נפשי בהה מבולבל בחלל הריק הנפרש לפניו. אני יודעת בדיוק מה משמעות המבט הזה, אני בת שמונים. "בחוריי", פקדתי לצעיר בריא בשר, "השחל נא כיסא על כיסא וצור מושב רם". בחורי עשה כדברי. אב נפשי זיהה מושב רם ובשעלים מהוססים ניגש וישב בו. נפל דבר, המושבים המשודכים התפרקו, אב נפשי נפל ארצה, הכיסאות התהוללו מעליו. נערינו חיש הקיפוהו וגלגלו מעליו המושבים הבוגדנים. אב נפשי הזדקף, וכולנו דום עמדנו.

פתע, צלע מרובעת נפערה באמצע הקיר, וראש אשה נמזג לתוך האולם. פה נטול גוף בירך: "ברוכים הבאים לישראל". כולנו בחנו בתמיהה את הפנים התחובות בין הקירות. טרם נעכל המחזה, פקד הראש: "כוהן בטיבבו גש וקבל סל קליטה". איננו

יודעים מה הוא סל קליטה, אבל אב נפשי ניגש, בידו שק מלא שטרות שב אלינו, ועד מהרה בטן האולם שקקה בהולכים ושבים כמפתן כוורת, שבו שוקקות דבורים עמלות. בתום החלוקה, הראש דיבר, "הכסף הזה ישמש אתכם לצורכי מחייתכם החודש, ובמשך שלוש שנים בתחילת כל חודש תקבלו סכום דומה. במהלך תקופה זו תשהו במרכז קליטה, שבו נלמד אתכם לשכוח אורחות חייכם הגלותיים, ונטמיע בכך דרך חיים חדשה, ועתה צאו בדלת הזכוכית ועלו למרכבה". הראש נעלם והקיר התאחה.

דלת הזכוכית חשבה כמה וכמה פעמים למחוץ את צלעותינו בדופנותיה. אני בת שמונים, אני הולכת על שלוש, אני טרף קל, אילולא סייעו לי צעירים הייתי נמעכת תחת צירי הדלת-המלכודת ונלעסת בלסתותיה האיומות. פתע נדמה היה לי שאני חוזה, שפשפתי עיני, עצמתי, פקחתי וראיתי מולי עומדת נערה עירומה למחצה. בת עשרים היא לערך, לבשרה דבוקה חולצה סגולה, הולכת ומתכווצת מעלה מעלה, מטה מטה מושכת אותה כדי להשיקה לקצוות גג מכנסי הגיינס השחורים שלה, החונקים מותניה הרזות.

גברים ונשים לבושים היינו גלימות לבנות, שאברותיהן גורפות פני אדמה. בחבש התלבשנו כך, ובארץ הקודש לא נתלבש כך. "אב נפשי", שאלתי, "איכה אשה מותרת לחשוף טבורה; היאך נקבת אדם מותרת לכנס לתוך מכנסיים, לבוש זכר אדם?"

"אחותנו מחזירה עטרה ליושנה, עדן טרום עץ דעת", השיב אב נפשי לשאלה ראשונה, מסוכך פניו במצנפתו. לאב נפשי תמיד יש תשובה לכל שאלה, הוא תמיד בוחר לאיזו שאלה לענות, לאיזו שאלה לא לענות. התשובות שלו תמיד נכונות, הוא לעולם אינו טועה.

הייתם צריכים לראות, קשישים תולים מבטם בכל דבר שאינו הנערה, נערים מתבגרים נועצים מבטם בכל דבר שהוא רק הנערה, ונשים מעופפות צעיפיהן רודפות אחר הנערה ומנסות לכסותה, והנערה מתהוללת אנה ואנה.

נפל דבר, עד מהרה התברר לנו כי הנערה העירומה למחצה אינה נמלטת מבית משוגעים כי אם סוכנת הקליטה שלנו. תראו מה היא עשתה, שלפה מכנסי הגיינס שלה דף צהוב ונושמת ומתנשפת קראה "איוב בטיבבו". "אסור", אמרתי, "אסור בכל האיסורים לנתק התואר? כוהן? משמו המלא של אב נפשי; אם אין זה בכבודך לכנותו? צדיק הצדיקים,? כוהן הכוהנים,? אב נפשנו? או? המפייס הגדול, כפי שכולנו קוראים לו, הגידי לפחות כוהן בטיבבו". "כוהן בטיבבו", קראה, והוסיפה

בלחש: "לא רק תואר פאר שמו יוסר, אלא שמו יעוברת", כך אמרה, שמעתי אותה. "היא באמת משוגעת", אמרתי.

הנערה הזאת באמת משוגעת, היא פסעה בראש התור. מהר מהר צעדתי בשלוש רגליים ועמדתי מולה ונעצתי בה מבט. היא לא יכלה לראות אותי, כל הפנים שלה היו מכוסות משקפיים אפורים ורחבים. אב נפשי ואני נכנסנו אחריה, והיתר אחרינו. אני בת שמונים, אני אומרת אמת.

"שב", אמרה המשוגעת הזאת לאב נפשי, כך אמרה, באמת. אב נפשי נעמד אבוד, פקד מושב מושב ברצפת המרכבה בקירותיה וקורותיה, מבטו שב עקר, אין מושב בעבורו.

"שב בבקשה לבל תיפול, אנחנו נוסעים", אמרה המושגעת. "אין מקום בעבורי", השיב אב נפשי בצדק. "בזנב המרכבה ארבעה מושבים פנויים, שב שם", אמרה החוצפנית. אב נפשי ואני פסענו לאטנו, גופנו רועד, אנחנו בני שמונים, והרכבת זקנה הרבה יותר מכל אחד מאתנו ואף משנינו יחדיו. היא רועדת, מאוד רועדת. אב נפשי הביט בכיסאות ואמר, "יש פה ארבעה מושבים, אין המושב האחד."

"מתוך ארבעה, בחר אחד ושב בו", געתה המשוגעת.

"אי אפשר לבחור אחד מתוך ארבעה", אמר אב נפשי.

"אם אתה מתקשה לבחור אחד מארבעה מושבים המרופדים של רכבת ישראל, שב על כל אחד מהם עשרים דקות, נכונה לנו נסיעה של שמונים דקות", פקדה, והיא בת עשרים בלבד.

"ארבעה כתרי נחושת יחד אינם הופכים לכתר זהב אחד; ארבעה כוכבים אינם נעשים לחמה אחת, ארבעה כיסאות רגילים אינם משתווים לכס כבוד אחד", הסביר אב נפשי ברוב חוכמה.

"הרגו אותי, אינני מבינה מה רוצה האיש המוזר הזה", התלוננה. תראו היא עוד מתלוננת.

מה עשינו, אב נפשי ואנוכי? יצאנו לחפש מושב רם, עברנו בין קרון לקרון, עברנו אלף קרונות, עברנו קרונות אינסוף. הקרונות מלאים אנשים, אנשים שקטים מאוד, בחיי, אנשים אילמים. איש אינו פוצה פה ואיש אינו דומה לנו. באף קרון אין נהג, קרונות נוסעים ללא נהג, אפילו אם יהיה נהג באחד הקרונות, הוא לא יכול לעצור

אינסוף קרונוט. והרכבת תמיד נוסעת ישר, איך אפשר לנסוע ישר ולהגיע לאן שרוצים?

"אני לא אוהבת הרכבת הזאת, אי אפשר לדעת לאן היא נוסעת", אמרתי. מיד נזכרתי בדברי אב נפשי: בירושלים יהודים עובדים אלוה, דוממים משרתים האדם, ונרגעתי. אב נפשי ואנוכי בני שמונים, בגיל זה כל דבר נראה אינסופי. כשאנו עומדים ליד אילן אנו רואים רק גזע אינסופי. אדם בן שמונים לא רואה אמירי אילנות, ולאילנות אין אמירים. אין סוף לרכבת הזאת, ואין כס רם ברכבת הזאת. "בוא נחזור", אמרתי לאב נפשי. הוא איש חכם, הסכים, ובשבנו היתה הדרך ארוכה אף יותר, דרך אינסופית.

בהגיענו לקרונוט אמרתי, "אב נפשי, ייטב נא בעיניך אם אבקשך כי תשב עמי במושב פשוטי העם כי דבר מה, שלא הכרתיהו מאתמול שלשום, מפר שלותי ומסעיר רגשותי". עורקים עבים חרצו מצח אב נפשי. צמודים זה לזה ישבנו בזנב המרכבה, יתר אנשינו ירדו לרצפה, והרצפה חשבה לנערם מעל פרצופה.

"רק הגענו זה עתה לעיר חפצנו והבט נא מה קרה לנו, היום חולף מהר מאוד, השמש שוקעת, איש אינו מביט בה בשקיקה; איש אלוהים מכובד ובא בימים כמוך מושלך למושב עמך, ואיש אינו מתחלחל מהידרדרות מעמדו. אולי זה קורה משום שאדם בא במים החוצה אוקיינוסים נרחבים, יבשות שטופות שמש, כבודו נשטף בזרמי מים ומתאדה מחום החמה", רטנתי ובצדק.

"לא ימים גדולים ולא החמה מעניקים כבוד לאדם או נוטלים לו אותו, אלא מספר שנות חייו", הרגיע אב נפשי.

"משום מה נדמה לי כי מספר שנות חייו של אדם חקוק רק בנוף ארצו, בעונות השנה ובאנשי מולדתו, הם שהיו עדים לשינויים שחלו בגופו ובתובנתו מסוגלים לזקוף לו כבוד", סייגתי, ואב נפשי נותר איתן בדעתו ואמר, "המעבר מאתר לאתר אינו אמור לפגוע בכבוד אדם בא בימים."

"אולי ככסף הנשאב אל כיס עשירים וכנהרות הנוהרים אל הים, כך כבוד הקשישים בירושלים נשאב לתוך רוח השכינה המרחפת מעל בית המקדש", הצעתי.

"נהרות נוהרים מהרים למהמורות; הכסף מתגלגל אל אנשים החשים חיסרון תמידי ובלתי מסופק לחומר, ורוח השכינה המרחפת מעל העיר הקדושה, שלמה היא

ואין בה שום חיסרון, אינה נוטלת כבוד מאדם, אלא מאצילה לו אותו", השיב אב נפשי.

"אולי ביום מן הימים נשבה רוח רעה בעיר הקודש והעיפה כל כתרי הכבוד מראשי הכוהנים והמלכים והשליכה אותם מחוץ לגבולות המדינה, ומאותו זמן הדורות גדלים בלי כוהנים, בלי מלכים ובלי כבוד", הנחתי.

"נחילי דבורים אובדים בהעדר מלכות דבורים וכך גם חברות אנושיות. אי אפשר להם לדורות להתקיים בלי כוהנים, בלי מלכים ובלי כבוד", הפריך אב נפשי הנחתי.

"אב נפשי, הרואה אתה דבר מה מוזר מאוד מאוד?" שאלתי.

"מהו הדבר המוזר כל כך אשר לכד את תשומת לבך", שאל בסקרנות אב נפשי.

"הבט נא בכיסאות, הם זהים בגודלם, בצורתם, בצבעם, בעוביים ובכיסוייהם. הואיל והם דומים כל כך ביניהם, מסתירים הם את התכונות הבסיסיות של האדם - היכולת לטעות והיכולת לעקם במלאכות ידיו", אמרתי.

"דעתך נתת יפה בדברים והבחנת בדמיון מופתי בין המושבים, שאינם משאירים ספק כי נוצרו הם ביד יצור מוזר, חקיני ובלתי יצירתי, שאין לו שמץ של מושג בגינוני האדם ומנהגיו", הסכים אב נפשי.

נדמה לי שאחינו יודעים דבר וחצי דבר על אודות הצו הנצחי "הדרת פני זקן", אלא שהם הפקידו בידי דוממים את האחריות ליצור כיסאות, דוממים הסוגדים להמונים ולהמוניות, אמרתי.

"דבר מטריד הוא אשר זה עתה אמרתי", אמר אב נפשי בסבר פנים חמור, "חברה שאינה מייצרת במו ידיה ביטוי כבוד, אינה מסוגלת להעניק אותו למי שראוי לכך ולפיכך אי אפשר גם לבוא אליה בטרוניה."

טרם אמצה שאלותי פקדה המשוגעת: "הגענו למרכז הקליטה, שבו נלמד אתכם לשכוח אורחות חיי גלות ונטמיע בכם תרבות ודרך חיים חדשים, ועתה רדו מהרכבת ובואו אחרי."

בואו אחרי אמרה, באמת כך אמרה. אב נפשי, אנוכי ויתר הקשישים הושלכנו בקומה התחתונה של בניין בן מאה קומות, הבניין לבדו עומד בעולם, הצעירים שוכנו בקומות עליונות הנושקות לשמים.

יסלח נא אלוהים לאחינו, המשליכים לשפל עובדי אלוהים והבאים בימים,
ומרוממים צעירים ופשוטי העם, התפללתי בדאגה.

אב נפשי שתק שתיקה רועמת. אני קמתי ממושבי ופסעתי אל צוהר ביתנו, ובעדו
הבטתי בשטח אינסופי נטול הרים וגבעות ובדרור הפורח בעפעוף כנפיים נדיב אל
האופק. אב נפשי צעד אחרי ונעמד, פניו מול קיר, קיר חדר ביטחון.

"בטיבבו, הגשמנו חלום", אמרתי, בחיי בטיבבו קראתי לו; והוא נאנח אנחה כבדה
ואמר, "הגשמנו חלום בדמי כבוד."

היקיצה היא קץ החלום. אף שבמעבר מחלום להכרה מאכלת חלודה אוכלת חבלי
לידה רגישים וכואבים מכל, טובה שבעתיים התפכחות מאשליה מאשר חלום
אוטופי.